

dějiny hospodářské a sociální v rámci regionů. Nejvíce prací se vztahuje k historii železářství, početné jsou i práce, které se zabývají revolučními léty 1848–1849 či různými vlastivědnými a kulturně regionálními náměty.

Šestá část se věnuje Čepelákovým pokračovatelům na katedře historie plzeňské Pedagogické fakulty. Z vedoucích, kteří následovali po Čepelákově působení v letech 1948–1970, je nutno jmenovat Jindřicha Vacka (vedoucí katedry 1970–1985), poté následovali Tomáš Jílek (1985–1995), Frank Boldt (1996–1997), Jan Kumpera (1998–2013) a Naděžda Morávková (od r. 2013).

Publikace přináší na závěr v rámci prvního exkurzu edici studie Václava Čepeláka *K stému výročí budovy Pedagogické fakulty v Plzni*. Zabývá se historií budovy ve Veleslavínově ulici, kde od svého počátku sídlila I. česká reálka, jejíž první školní rok byl zahájen v roce 1864. Během své 70leté existence škola vychovala mnoho osobností různých oborů, např. profesora práv Václava Horu, historiky Kamila Kroftu a Jaroslava Werstadta.

Druhý exkurz obsahuje edici další Čepelákovy studie *O městském dívčím reálném gymnáziu Františka Lukavského v Plzni v budově dnešní Pedagogické fakulty* a navazuje na předchozí. Vyšší dívčí pokračovací měšťanská škola byla v Plzni otevřena v roce 1884, od školního roku 1907/1908 byla přetransformována na šestitřídní lyceum, v roce 1927 škola existovala pod názvem Dívčí reálné gymnázium, které se v roce 1934 přestěhovalo do budovy po zrušené I. české státní reálce. Oba exkurzy jsou ukázkou precizní práce s dostupnými prameny a také ukázkou Čepelákovy metody historické práce.

Publikaci uzavírá anglické a německé resumé, rejstřík, přehled pramenů a literatury a obsáhlá přílohová část – nalezneme zde např. dva dopisy od slavného Čepelákovy žáka, cestovatele Miroslava Zikmunda, a velké množství černobílých fotografií.

Publikace je komplexní, i když jistě ne vyčerpávajícím pohledem na život významné osobnosti. Obsahuje také velké množství přesahů do dějin katedry dějepisu, respektive Pedagogické fakulty. Přináší rovněž obsáhlý výčet bibliografie významných pedagogů, kteří působili na Pedagogické fakultě. Práce je proto významným příspěvkem jak k dějinám českého vysokého školství, tak k regionálním dějinám.

Michal Továrek

doi: 10.14712/23365730.2022.12

Marie Jílková (ed.), Nejisté dny sametové revoluce: stávkové deníky pardubických vysokoškoláků 17. 11. 1989–5. 1. 1990

Univerzita Pardubice, Pardubice 2019, 155 s., ISBN 978-80-7560-239-8

Publikace je edicí deníků, které od 17. listopadu 1989 do 5. ledna 1990 psali studenti¹ Vysoké školy chemicko-technologické (VŠCHT) v Pardubicích a přinášejí jejich pohled na listopadové události.

Knihu otevírá úvodní slovo z pera rektora Univerzity Pardubice Jiřího Málka. Poté následuje úvodní studie *Sametová revoluce (regionální pohled)* od doktorandky Ústavu

¹ Jiří Ludvík, Václav Říha, dále je doplňují Marek Toufar, Tomáš Petr, Vit Socha a další.

historických věd Univerzity Pardubice Marie Jílkové. Po shrnutí pramenů a literatury regionální povahy a obecném popisu událostí nastiňuje autorka vývoj v Pardubicích. K části studentů VŠCHT se informace o dění v Praze dostaly v sobotu 18. listopadu prostřednictvím studenta Radovana Suka, který z Prahy zatelefonoval Marku Toufarovi, a také díky sobotnímu hlášení rádia Svobodná Evropa. O událostech referovala zkreseně také oficiální média. Ať už se informace o pražských událostech šířily jakkoliv, důležité bylo, že lidé vytušili mimořádnost situace a sami se snažili získávat další informace a zapojit se do dění. Po vzoru pražských divadel a vysokých škol to byla regionální divadla a jejich zaměstnanci a studenti univerzit a dalších vysokých škol, kteří se ke stávce připojili mezi prvními a začali organizovat různá setkání a manifestace. I v případě pardubické VŠCHT vyvinula skupina studentů úsilí, aby se jejich škola také zapojila do stávky. V prvním týdnu stávky se studenti museli vyrovnat s řadou úskalí. Zatímco Jiří Ludvík při návštěvě Prahy neskrýval údiv nad tím, že zde stávkují studenti společně se svými učiteli, neboť na jeho domovské škole řada vyučujících stávku odmítala, jako např. Marie Růžičková z ústavu marxismu-leninismu nebo zpočátku Ivan Machač, tehdejší rektor. Studenty naopak podporovala matematicka Milada Černá, odborný asistent Oldřich Pytela či pozdější děkan Josef Kotyk. Vedle toho existovala řada vyučujících, kteří svůj názor nijak neprojeвили a drželi se v ústraní.

Důvody, které vedly učitele k nesouhlasu se stávkou, mohou být různé. Důležitým faktorem, který měl vliv na průběh stávky, byla vzdálenost od centra. Ta znamenala jednak špatnou informovanost, jednak i jistou osamělost a z toho pramenící nejistotu všech zúčastněných. Lze argumentovat také ztíženou možností získat informace z oficiálních médií, která byla ještě plně v rukou státní moci (pravdivě informovalo Svobodné slovo a Lidová demokracie). Ztížená možnost ověřených informací komplikovala osobní přesvědčení studentů i vyučujících o zapojení do stávky a setrvání v ní. Zatímco v Praze díky pestré divadelní scéně, řadě vysokých a středních škol, ale také díky koncentraci již dříve aktivních členů nejrůznějších hnutí byla vytvořena široká základna, o kterou se mohly protesty opřít, v menších regionech tento úkol zůstával na bedrech několika jedinců. Podceňovat nelze ani sílu atmosféry, která panovala v pražských ulicích.

Důležitý pro dění v regionech byl přísun věrohodných informací o aktuálním dění a pokynů k dalším krokům. To zajišťovali studenti pražských vysokých škol a herci, kteří jezdili do regionů. Důležitou roli hrály výjezdní skupiny Občanského fóra. Studenti z pražských vysokých škol se objevili v Pardubicích hned v pondělí odpoledne. Zprostředkovávání informací pomocí výjezdních skupin bylo důležité pro rozjezd, ale i udržení zapojených skupin ve stávce.

Studenti však pro aktuální informace také sami jezdili do Prahy, kde na jednotlivých vysokých školách získávali nejrůznější prohlášení, plakáty aj. Později si pardubičtí studenti vyráběli vlastní prohlášení a plakáty. Na VŠCHT v Pardubicích vznikl také stávkový výbor, který však nebyl podporován vedením školy a jeho činnost byla sužována organizačními problémy. Postupně přibývaly i další organizační sekce, které měly na starosti komunikaci s podniky a veřejností, psaní studentských novin, tvorbu plakátů a sepisování prohlášení aj. Pardubičtí studenti jezdili informovat obyvatele dalších měst a vesnic v kraji. Ve velkých městech se role organizátorů ujímala divadla, studenti VŠ a místní buňky OF. V menších městech taková zázemí chyběla a iniciativy se museli chopit jednotlivci.

Ve dnech následujících bezprostředně po 17. listopadu panovaly obavy ze zatýkání a z tvrdého potlačení demonstrací. Oldřich Pytela označil za kritický čtvrtek 23. listopadu,

kdy se k němu dostala informace, že jsou proti nim připraveny zasáhnout Lidové milice. V těchto podmínkách nejistoty a obav, kam se situace může vyvinout, byl jedním z důležitých momentů úspěch generální stávky vyhlášené na pondělí 27. listopadu, i když regionální stranické noviny Pochodeň a Zář přinášely prohlášení pracujících, kteří odmítali řešit danou situaci stávkou. V Pardubicích i po celé republice se ke generální stávce připojila celá řada podniků, ať svou účastí, či alespoň symbolicky jako v případě pardubického Dopravního podniku, jehož vozy v poledne přerušily na minutu jízdu a zapnuly klaksony. Až úspěch generální stávky naplno ukázal, že s politicko-společenskou situací nejsou nespokojeni pouze obyvatelé Prahy, ale značná část obyvatel celé republiky. I přes její nesporný úspěch vydali stávkující studenti výzvu spoluobčanům, ve které upozorňovali, že stále nebyla splněna celá řada požadavků. Proto nadále zůstávali ve stávce a trvali na důsledném vyšetření událostí 17. listopadu a odhalení viníků, odstoupení všech zkompromitovaných funkcionářů, propuštění politických vězňů, zrušení vedoucí úlohy KSČ aj. Stávka tak pokračovala dále, řádná výuka byla obnovena až po Novém roce.

V průběhu prosince se studenti stále soustřeďovali na šíření objektivních informací o stávce, které bylo zjednodušeno založením Studentského listu, který vycházel od 27. 11. 1989 do 1. 5. 1990. Jezdili do závodů, na střední školy, do okolních obcí, vyráběli informační plakáty, v budově školy organizovali diskuze. Velká část studentů se v sobotu 9. 12. zapojila do akce „řetěz lidských rukou“, kterou organizovalo pardubické OF a jejímž cílem bylo propojit Hradec Králové s Pardubicemi. To se sice nakonec nepodařilo, ale happeningu se zúčastnilo 8000 lidí. Ve stávce nadále setrvalo i Východočeské divadlo. Hlavním impulzem byla nespokojenost se složením federální vlády oznámeným dne 3. 12. Občané následující den přišli projevit svůj nesouhlas s novou vládou kvůli vysokému zastoupení ministrů za KSČ. Po kritice veřejnosti vláda rezignovala a sestavením nové vlády byl pověřen Marian Čalfa. V neděli 10. 12, což byl den lidských práv a také den, kdy Husák odstoupil ze své funkce, byla oficiálně oznámena kandidatura Václava Havla na prezidenta, kterou studenti VŠCHT podporovali a snažili se osobu Václava Havla občanům více přiblížit. Po jeho zvolení a s příchodem nového roku se život začal vracet do normálního rytmu.

Po úvodní studii následuje vlastní edice. Publikované deníky jsou proloženy rozsáhlým obrazovým materiálem – dobovými letáky, prohlášeními, karikaturami ze Studentského listu, novinovými články z tehdejších periodik (Rudé právo, Pravda, Mladá fronta) a fotografiemi pořízenými samotnými studenty. Přílohu tvoří fotokopie originálních deníků, studentského listu z 18. 12. 1989 a článek zveřejněný v Pochodni dne 17. listopadu 1989. Práci uzavírá přehled pramenů a literatury, seznam zkratk, jmenný rejstřík a ediční poznámka.

Předkládané studentské deníky tehdejších studentů VŠCHT v Pardubicích jsou jedinečným osobním vhledem do doby, kdy končila čtyřicetiletá éra vlády komunistické strany. Jejich jedinečnost tkví především v možnosti nahlédnout očima několika studentů do dění listopadových a prosincových dnů 1989. Navíc se jedná o pohled nikoli z centra, nýbrž z nitra mimopražské vysoké školy. Mimoto nám ukazují dění nejen v Pardubicích, ale i v Praze, v Hradci Králové a na dalších místech republiky. Edice je proto cenným příspěvkem k dějinám sametové revoluce.

Michal Továrek

doi: 10.14712/23365730.2022.13